

Baltijos–Amerikos partnerystės programa (BAPP),
kurią finansuoja JAV Tarptautinės plėtros agentūra ir
Atviros visuomenės institutas

Trečias skyrius

VIEŠOSIOS NAUDOS TEISINĖ ANALIZĖ

TURINYS

1. ĮŽANGA

2. VIEŠOSIOS IR GRUPINĖS NAUDOS SAMPRATA IR UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS

- 2.1 Viešosios naudos organizacijos
- 2.2 Grupinės naudos organizacijos
- 2.3 Lengvatos viešąją naudą teikiančioms organizacijoms
- 2.4 Kodėl reikalingas viešosios naudos ir grupinės naudos teisės atskyrimas

3. VIEŠOSIOS IR GRUPINĖS NAUDOS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

- 3.1 Viešasis interesas ir viešoji nauda Lietuvos Respublikos teisėje
- 3.2 Grupinės naudos organizacijos
- 3.3 Paramos gavėjo statusas
- 3.4 Lengvatos paramos gavėjo statusą turinčioms organizacijoms
- 3.5 Kitos lengvatos
- 3.6 Paramos gavėjų kontrolė

4. SIŪLYMAI DĖL VIEŠOSIOS NAUDOS STATUSO LIETUVOJE

4.1 Viešosios ir grupinės naudos NVO atskyrimas: siūlymai

4.2 Alternatyvi politika

- a. Paramos gavėjo statuso panaikinimas
- b. Paramos gavėjo statuso sugriežtinimas ir nuoseklus perėjimas prie viešosios naudos statuso
- c. Teisinė ir administracinė viešosios naudos statuso reforma

5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. ĮŽANGA

Daugelyje gilias demokratijos ir teisinės tradicijas turinčių šalių sutariama, kad nevyriausybines organizacijas turi teisę siekti tiek viešosios naudos, tiek grupinės naudos tikslų aiškiai reglamentuojant šias teises. Nevyriausybines organizacijas, iš esmės teikiančios *viešąją* naudą, valstybėse skatinamos ir joms sudaromos lengvatinės sąlygos, tuo tarpu *grupinės* naudos organizacijoms suteikiama mažiau lengvatų ir kartu keliami mažesni reikalavimai.

Lietuvos Respublikos teisėje daugumai nevyriausybinių organizacijų priskiriama viešųjų interesų tenkinimo funkcija, o grupinės naudos teisė nėra aiškiai įtvirtinta. Todėl nevyriausybiniams organizacijoms, vykdančioms visuomenei naudingą veiklą (kaip ir valstybinėms organizacijoms), valstybėje keliami aukšti reikalavimai. Neretai praktikoje abejojama dėl NVO kaip visuomenei naudingų organizacijų vaidmens.

Šiame skyriuje atskleidžiamas nevyriausybinių organizacijų teisių į viešosios ir grupinės naudos veiklą reglamentavimas Lietuvos teisėje. Kitas skyriaus klausimas, ar Lietuvoje pakankamai reguliuojamas valstybės santykis su visuomenei naudingą veiklą vykdančiomis nevyriausybiniomis organizacijomis.

Šio skyriaus analizės šaltiniai yra užsienio šalių (Jungtinės Karalystės, JAV, Latvijos Respublikos) teisės aktai, Tarptautinio ne pelno teisės centro, Europos ne pelno teisės centro, įvairių šalių ekspertų studijos apie viešosios ir grupinės naudos reglamentavimą, taip pat Lietuvos teisės aktai. Tyrimo metodai yra lyginamoji teisės aktų analizė ir ekspertinių vertinimų apibendrinimas.

1. VIEŠOSIOS IR GRUPINĖS NAUDOS SAMPRATA IR UŽSIENIO ŠALIŲ PATIRTIS

1.2 Viešosios naudos organizacijos

Visas NVO galima priskirti arba prie viešosios naudos (visuomenei naudingomis), arba prie grupinės naudos organizacijų.

Pagal D. Moore (2005), valstybių teisinėje praktikoje yra įprasta išvardyti tikslus, kurie pripažįstami tarnaujantiesiems viešajam gerui. Paprastai šie tikslai yra susiję su tokiomis sritimis kaip švietimas, mokslas, menas, kultūra, pagalba neįgaliesiems žmonėms, pabėgėliams, humanitarinė pagalba, rūpyba, skurdo mažinimas, vaikų, jaunimo ir kitų pažeidžiamų socialinių grupių teisių apsauga, žmogaus teisių apsauga ir demokratijos plėtra, vartotojų teisių apsauga, ekologija ir gamtos apsauga, kova su diskriminacija, sveikatos apsauga, istorinis išsaugojimas, apsauga ir rūpinimasis sužeistais gyvūnais arba nykstančiomis gyvūnų rūšimis, religija, atsilikusių regionų plėtra.

Anglosaksų teisės tradicijoje labdaringa (filantropinė) organizacija (angl. *charity*) – tai kartu ir tokia organizacija, kuriai valstybė yra suteikusi išskirtinį statusą, tam tikrų lengvatų, tačiau kartu ir apribojusi veiklos tikslus, t. y. tokio tipo organizacijas būtų galima nagrinėti kaip klasikinius „viešosios naudos organizacijos“ pavyzdžius. Jungtinėje Karalystėje visuomenei naudingi tikslai suklasifikuoti į skurdo mažinimą, mokslo pažangą, religijos pažangą ir kitus visuomenei naudingus tikslus.

Jungtinėse Amerikos Valstijose visuomenei naudinga korporacija (angl. *public benefit corporation*) taip pat siejama su labdaringa veikla ir teikia konkrečią naudą visuomenei kaip viešoji biblioteka, suaugusiųjų dienos centras arba menų taryba. Visuomenei naudingos korporacijos neapima nevyriausybinų organizacijų, kurias įsteigė savivaldybės visuomenei naudingos veiklos tikslais.

Visuomenei naudinga organizacija turi iš esmės vykdyti visuomenei naudingą veiklą (arba pakankama apimtimi). Daugelio šalių praktikoje sąlyga „iš esmės“ reiškia daugiau negu 50 proc. arba beveik visa veikla. Ar organizacija tenkina sąlygą „iš esmės“, matuojama skirtingai – pavyzdžiui, matuojama veiklos išlaidų dalis, darbuotojų darbo laiko dalis.

Pavyzdys. Jungtinės Karalystės filantropijos akte (angl. *Charity Act*) yra nurodomi du viešosios naudos reikalavimai:

- *Nauda* (angl. *benefit*) – labdaringa organizacija turi būti naudinga, pristatoma ir atpažįstama kaip naudinga.
- *Viešoji* (angl. *public*) – nauda skirta ar prieinama visuomenei ar pakankamai visuomenės daliai.

Šie reikalavimai **paiškinami smulkiau:**

Nauda: - Nauda turi būti **aiškiai identifikuojama**, bet gali būti įvairių formų.

- Nauda turi būti **vertinga šiuolaikinėmis sąlygomis**. Tikslai, kurie prieš kelerius metus nebuvo įvardijami kaip labdaringi, gali būti aktualūs dabar, pasikeitus aplinkybėms.

Viešoji: - Nauda turi būti **prieinama plačiajai visuomenei** ar pakankamai jos daliai. Ribojimai tapti organizacijos nariu turi būti pagrįsti ir teisėti. Asociacija, kurią remia jos nariai ir kuri siekia naudos tos grupės nariams, paprastai negali būti labdaros organizacija.

- Bet kokia **privati nauda turi būti atsitiktinė**. Tai reiškia, kad bet kokia privati arba grupinė nauda turi būti tiesiogiai palaikanti labdaros tikslus arba būti atsitiktinė siekiant labdaros tikslų.

- Labdaringos organizacijos **gali imti mokesčių** iš paslaugų naudotojų, **tačiau jis turėtų neviršyti kaštų** arba, jeigu yra didesnis, **turi būti pagrįstai naudojamas labdaros tikslams**.

Pagal D. Moore (2005), Olandijoje lemiamas veiksnys yra potencialių naudos gavėjų ratas. Jeigu veikla yra nukreipta į nedidelės grupės aptarnavimą, pavyzdžiui, vienos šeimos narius, namo gyventojus, organizacija negali įgyti viešosios naudos statuso. Jeigu organizacija veikia savo narių interesais ir ištraukia į viešosios naudos veiklą ir jeigu viešosios naudos veikla sudaro mažiausia 50 proc. visos veiklos, ji gali siekti viešosios naudos statuso. Panašiai yra ir Prancūzijoje. Kad įgytų viešosios naudos statusą, organizacija turi ištraukti mažiausia į vieną viešosios naudos veiklą ir teikti paslaugas didelei, neapibrėžtai grupei Prancūzijoje. Jungtinėje Karalystėje organizacijos tikslai turi būti tik labdaringi, jeigu organizacija siekia viešosios naudos statuso.

Daugelyje šalių organizacijos atitikties viešosios naudos statuso kriterijams yra tikrinama mokesčius administruojančios institucijos (Moore, 2005). Tokios šalys yra Danija, Suomija, Vokietija, Graikija, Airija, Nyderlandai, Portugalija, Švedija. Mokesčių inspekcija sprendžia, kurios organizacijos yra visuomenei naudingos, atsižvelgdamos ne tik į tikslus, bet ir naudos gavėjų skaičių ir (arba) vykdomos visuomenei naudingos veiklos apimtį. Tik tada taikomos mokesčių lengvatos. Jungtinėje Karalystėje dėl to sprendžia Filantropijos komisija (angl. *The Charity Commission*). JAV steigdamosi NVO pasirenka viešosios naudos arba grupinės naudos statusą, po to kreipiasi dėl mokesčių lengvatų. JAV teismai turi teisę spręsti, ar organizacija vykdo visuomenei naudingą veiklą.

Galimas privačių ir viešųjų interesų konfliktas viešosios naudos organizacijose pagrindžia priežiūros ir kontrolės bei didesnės savireguliacijos reikalingumą. *Priežiūra ir kontrolė* užsienio šalių praktikoje apima valstybės auditą, kasmetinį išorinį auditą, atskaitomybę valstybei, reguliarų statuso peržiūrėjimą ir panašiai. Savireguliacija apima tokias priemones: viešinimą, etikos kodekso priėmimą, vidaus priežiūros komitetų steigimą, viešosios naudos veiklos apskaitymą atskiroje banko sąskaitoje ir kita. P. Pajas¹ nurodo, kad efektyvesnė yra sistema, kai paliekama daugiau savireguliacijos priemonių NVO negu įvedama valstybinės priežiūros priemonių.

Apibendrinant pasakytina, kad užsienio šalių teisėje atskiriant viešąją naudą teikiančias organizacijas apibrėžiami ne tik organizacijos tikslai, bet ir naudos gavėjų skaičius, visuomenei naudingos veiklos apimtis. Efektyvesnė priežiūros sistema yra pagrįsta organizacijų savikontrolės principais, tačiau kartu taikoma ir valstybinių priemonių.

2.2 Grupinės naudos organizacijos

Nevyriausybines organizacijas, kurių tikslas yra tenkinti savo narių poreikius, yra vadinamos grupinės naudos organizacijomis (angl. *mutual benefit organization*). Grupinės naudos organizacijos yra sukurtos tam, kad patenkintų specifinius žmonių grupės poreikius, t. y. organizacija veikia būtent savo narių naudai.

Grupinės naudos korporacija JAV yra steigama tik jos narių naudai. Grupinės naudos organizacija yra nevyriausybė, tačiau nėra labdaringa organizacija. Pavyzdžiai gali būti golfo klubai, automobilių klubai, teniso klubai. Tokių klubų arba draugijų nariai moka mokestį, kad galėtų tapti nariais, narystė organizacijoje perkama ir parduodama ir klubo nuosavybė yra paskirstoma klubo nariams jeigu jis likviduojamas. Grupinės naudos organizacijos taip pat negali paskirstyti naudos, pelno arba dividendų nariams, tačiau jiems gali teikti paslaugas ir paramą. Kita vertus, grupinės naudos organizacijos nariai nuosavybės teise gali turėti dalį korporacijos. Klubai įstatuose apibrėžia, kas gali tapti jų nariu, kiek narių klubas priima. Ginčus dėl veiklos klubų arba draugijų nariai sprendžia patys, nes korporacija veikia tik savo narių, o ne visuomenės interesais.

Prekybos rūmai, prekybos asociacijos ir panašios JAV organizacijos, įsteigtos daugiausia prekybai skatinti, gali vadintis grupinės naudos korporacijomis, nors paprastai jos steigiamos kaip pelno

¹ Recognition of Public Benefit in Legal Systems of Several Nations, The International Journal of Not-for-Profit Law – Vol. , Issue 1, 1999.

siekiančios organizacijos. Kooperatyvai, kurių nariai gamintojai ir vartotojai jungiasi, kad patenkintų bendrus interesus, taip pat gali įgyti grupinės naudos statusą su tam tikromis išlygomis.

Kaip rodo užsienio šalių teisinė praktika, yra atskiriama NVO, kaip privačių juridinių asmenų, teisė siekti tiek viešosios, tiek grupinės naudos tikslų. **Siekti viešosios naudos yra NVO teisė, o ne prievolė, tačiau naudojimasis šia teise yra skatinamas valstybės.** Lygiai taip pat NVO garantuojama teisė siekti grupinės naudos. Tačiau viešosios naudos statuso įgijimas nereiškia, kad NVO tampa viešuoju juridiniu asmeniu. Todėl pateisinama valstybinė priežiūra ir reikalavimai viešųjų ir privačių interesų konfliktui išvengti.

2.3 Lengvatos viešąją naudą teikiančioms organizacijoms

Pagal D. Moore (2005), valstybės daugiau lengvatų suteikia viešąją naudą teikiančioms negu grupinės naudos organizacijoms. Lengvatos šalyse gali būti įvairios. Įprastai taikomos organizacijų pelno, pridėtinės vertės mokesčio lengvatos, paramos teikėjų skatinimas mokesčių lengvatomis. Pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose viešosios naudos nevyriausybinės organizacijos gali kreiptis dėl atleidimo nuo korporacijoms taikomo pajamų mokesčio. Neretai viešosios naudos organizacijos gali gauti ir valstybės subsidijų (arba grantų), joms teikiamas pirmumas kai kuriuose viešųjų pirkimų konkursuose. Pavyzdžiui, organizacijos nemoka mokesčių nuo gaunamos paramos, dotacijų ir subsidijų, narystės mokesčių, nuo komercinės ar investicinės veiklos pajamų, nekilnojamojo turto, dovanų ir paveldėjimo mokesčių.

Valstybė gali ir kitaip remti viešąją naudą teikiančias organizacijas, suteikdama teisę įgyti ilgalaikį užufruktą į valstybei ar savivaldybėms priklausantį turtą arba organizacijai įdarbinti žmogų, vykdančią savo pilietinės tarnybos prievolę. JAV nevyriausybinių organizacijų darbuotojai gauna papildomų lengvatų – tai yra gyvybės draudimas, sveikatos priežiūros išlaidų kompensavimas, socialinio draudimo įmokų padengimas, atleidimas nuo nekilnojamo turto mokesčių, mažesni pašto tarifai, nuolaidos skelbimams periodiniuose leidiniuose, per vietos radiją ir televiziją, darbuotojai gali dalyvauti mokymuose, stažuotėse ir kitose federalinėse, valstijų arba vietos užimtumo programose (atlyginimai kompensuojami valstybės).

Grupinės naudos organizacijos JAV negauna daugumos lengvatų, kurios taikomos viešosios naudos ir religinėms organizacijoms. Pavyzdžiui, įnašams nėra taikomos mokesčių nuolaidos, nėra taikomi mažesni pašto tarifai, nekilnojamo turto mokesčių nuolaidos.

Apibendrinant pasakytina, kad galias demokratijos ir teisės tradicijas turinčiose užsienio šalyse pajamų arba pelno mokesčių, PVM lengvatos, subsidijų skyrimas, teisė įdarbinti savanorius, mokesčių mokėtojų teisė dalį mokesčių skirti NVO, turto panauda yra paprastai suteikiama viešosios naudos NVO. Grupinės naudos organizacijos gauna gerokai mažiau lengvatų. Lengvatos viešosios naudos NVO turėtų padengti NVO patiriamus statuso administravimo kaštus, kitu atveju sistema neveiktų.

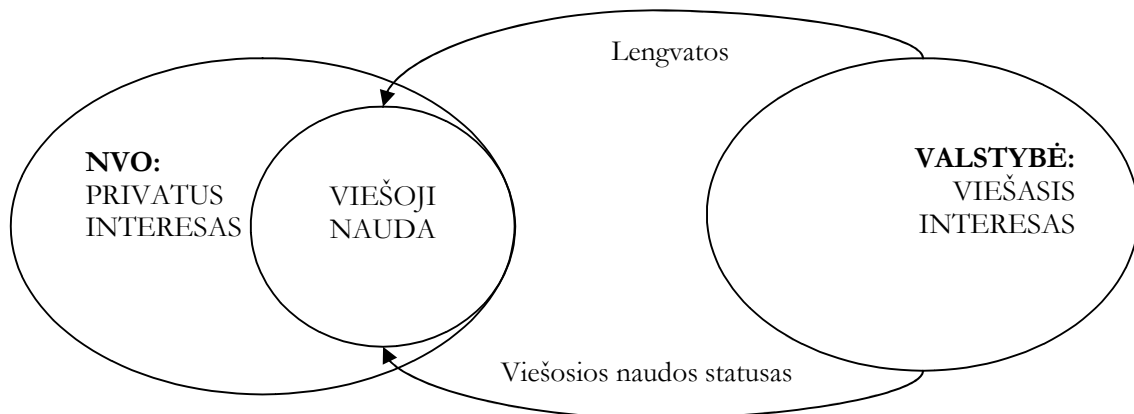
2.4 Kodėl reikalingas viešosios naudos ir grupinės naudos teisės atskyrimas

Tiek viešosios, tiek grupinės naudos organizacijos yra svarbios valstybei, tai pilietiškumo ir demokratijos išraiška. Vis dėlto viešosios naudos organizacijos sprendžia platesnės visuomenės dalies problemas, todėl dažnai gali pakeisti valstybės institucijas. Valstybė skatina tokią veiklą, suteikdama joms lengvatinį veiklos režimą.

Kaip pavaizduota 1 paveiksle, nevyriausybines organizacijas yra privataus intereso organizacijos ir tik dalis nevyriausybinių organizacijų siekia visuomenei naudingų tikslų. Valstybės įstaigos visada siekia visuomenei naudingų tikslų ir steigiamos tik viešajam interesui. Jeigu nevyriausybines organizacijas veikia visuomenei naudingais tikslais, valstybė tokią veiklą skatina suteikdama specialų statusą ir

papildomų lengvatų. Taigi **viešosios naudos statusas nustato valstybės ir NVO sektoriaus santykį.**

1 pav. Valstybės ir nevyriausybinių organizacijų ryšys

Šaltinis: Sukurta autorės.

D. Csanady (1999) aiškina **viešosios naudos statuso svarbą:**

Politinė reikšmė. Tos NVO, kurios valstybėje pripažįstamos teikiančiomis viešąją naudą, kartu pripažįstamos lygiavertėmis valstybės institucijoms sprendžiant visuomenei svarbias problemas. Kita vertus, svarbi ir grupinės naudos organizacijų veikla, kaip demokratijos išraiška ir tokios veiklos teisė.

Ekonominiu atžvilgiu pažangiose rinkos ekonomikos valstybėse veiksmingiausiu laikomas toks modelis, kai viešąsias paslaugas teikia nevyriausybines organizacijos, ir tik tuo atveju, jeigu nėra nevyriausybinių organizacijų, viešąsias paslaugas teikia valstybės (savivaldybių) įstaigos. Taip pagal laisvosios rinkos valstybės modelį privatūs juridiniai asmenys įtraukiami į visuomenei naudingą veiklą. Kita vertus, gali veikti ir toks modelis, kai pirmumas teikiamas valstybės įstaigoms. Tai yra ekonominės filosofijos klausimas.

Teisiniu atžvilgiu NVO viešosios ir grupinės naudos teisės reglamentavimas nėra savitiksliis – juo siekiama socialinių ir politinių tikslų. Viešosios naudos statuso įteisinimas rodo, kad tam tikrą veiklą (pvz., pagalbos vargstantiems, švietimo, aplinkosaugos) valstybėje vykdyti NVO (privatūs asmenys). Tačiau kartu paliekama ir grupinės naudos teisė NVO.

Viešosios naudos statuso apibrėžimas nustato santykį tarp valstybės ir NVO. Viešosios ir grupinės naudos teisės atskyrimo prielaidos yra svarios politiniu, ekonominiu ir teisiniu aspektais, ypač jaunos demokratijos valstybėse.

3. VIEŠOSIOS IR GRUPINĖS NAUDOS REGLAMENTAVIMAS LIETUVOJE

Šio skyriaus tikslas yra įvertinti teisinį visuomenei naudingų nevyriausybinų organizacijų reglamentavimą Lietuvoje atsižvelgiant į kitų šalių praktiką.

3.1 Viešasis interesas ir viešoji nauda Lietuvos Respublikos teisėje

Civilinis kodeksas. Lietuvos civilinės teisės doktrinoje įtvirtintas juridinių asmenų klasifikavimas į *viešuosius ir privačius juridinius asmenis*. Civilinio kodekso 2.34 straipsnio 2 dalyje viešieji juridiniai asmenys apibrėžiami kaip „<...> asmenų, nesiekiančių naudos sau, įsteigti juridiniai asmenys, kurių tikslas – tenkinti viešuosius interesus (valstybės ir savivaldybės įmonės, valstybės ir savivaldybės įstaigos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės ir t. t.)“, o privatieji juridiniai asmenys pagal Civilinio kodekso 2.34 straipsnio 3 dalį yra tie, kurių „<...> tikslas – tenkinti privačius interesus“. Kaip jau aptarta pirmame tyrimo skyriuje „NVO koncepcija Lietuvoje“, tokia nuostata supainiojo dvi juridinių asmenų klasifikacijas, t. y. *kas* įsteigė organizaciją ir *kodėl* ji buvo įsteigta. Atribojant šias juridinių asmenų rūšis, esminės įtakos turi ne tai, kas buvo organizacijos steigėjas, bet *viešųjų arba privačiųjų interesų tenkinimo kriterijus* juridinio asmens veikloje. Galima teigti, kad išgaliojus tokiai nuostatai nevyriausybinės organizacijos Lietuvoje neteko teisės pasirinkti, jos nori būti viešosios ar grupinės naudos. Pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą visos nevyriausybinės organizacijos gali būti laikomos tenkinančiomis viešąjį interesą kartu su valstybinėmis organizacijomis, tačiau nėra aišku, kaip reikėtų traktuoti Lietuvoje veikiančias grupinės naudos organizacijas (pvz., kai kurias asociacijas).

NVO reglamentuojantys įstatymai. Viešojo intereso sąvoka vartojama ir kituose Lietuvos Respublikos įstatymuose. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje įtvirtinamas vienas iš asociacijos tikslų – *kitų viešųjų interesų tenkinimas* (tai reiškia, kad asociacijos tenkina ir grupės interesus); Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nurodomas pagrindinis viešosios įstaigos tikslas – *viešųjų interesų tenkinimas*.

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymo 2 straipsnyje fondas apibrėžiamas kaip „<...> ribotos civilinės atsakomybės *viešasis juridinis asmuo*, kurio pagrindiniai veiklos tikslai – labdaros arba (ir) paramos bei kitokios pagalbos teikimas <...> visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškoms pripažįstamosiose srityse.“

Pabrėžtina, kad juridinio asmens steigėjų statusas ir jo tikslai turėtų būti aiškiai atskiriami. Lietuvos Respublikos teisės aktuose tai nėra išryškinta. Todėl turėtų būti koreguojami Labdaros ir paramos fondų, Viešųjų įstaigų ir Asociacijų įstatymai priskiriant NVO prie privačių juridinių asmenų.

3.2 Grupinės naudos organizacijos

Lietuvoje grupinės naudos organizacijomis galima laikyti daugiabučių namų savininkų bendrijas, gyvenamųjų namų statybos bendrijas, garažų statybos ir eksploatavimo bendrijas, sodininkų bendrijas, profesines sąjungas, kai kurias iš dalies ūkinei arba komercinei veiklai plėtoti skirtas organizacijas (kooperatines bendroves, ūkines bendrijas). Kaip jau aptarta pirmame tyrimo skyriuje „NVO koncepcija Lietuvoje“, pagal šias teisinis formas veikiančios organizacijos nelaikytinos tikrosiomis NVO siaurąja prasme, todėl šių teisinių formų reglamentavimas ir veikla nebus detaliau aptariami.

Lietuvoje taip pat veikia nemažai kaip asociacijų registruotų organizacijų (pvz., Smulkių ir vidutinių verslininkų asociacija, Miško savininkų asociacija), studentų ir smulkių jaunimo organizacijų, kurias pagal veiklos pobūdį galima pavadinti veikiančiomis daugiausia savo narių naudai arba draugijomis, klubais, ir būtent jos negali, įsiregistravusios kaip asociacijos, pasirinkti grynai grupinės naudos asociacijos modelio, kaip prieš tai aptartais atvejais JAV. Panaši yra ir viešųjų įstaigų padėtis. Lietuvos

Respublikos teisėje nėra aiškiai atskirta NVO teisė siekti tiek viešosios, tiek grupinės naudos tikslų. Tai kelia neaiškumų dėl nevyriausybinų organizacijų vaidmens visuomenėje ir valstybėje.

3.3 Paramos gavėjo statusas

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatyme yra įtvirtintas paramos gavėjo statusas. Šis statusas suteikia organizacijoms lengvatines veiklos sąlygas. To paties įstatymo 7 straipsnio 1 dalis numato, kad „paramos gavėjo statusą gali įgyti Lietuvos Respublikoje įregistruoti labdaros ir paramos fondai, biudžetinės įstaigos, asociacijos, viešosios įstaigos, religinės bendruomenės, bendrijos ir religiniai centrai, tarptautinių visuomeninių organizacijų skyriai (padaliniai), kiti juridiniai asmenys, kurių veiklą reglamentuoja specialūs įstatymai ir kurių veiklos tikslas nėra pelno siekimas, o gautas pelnas negali būti skiriamas jų dalyviams“. Labdaros ir paramos įstatymo 15 straipsnyje numatyta, kad siekdama gauti paramos gavėjo statusą organizacija kreipiasi į Juridinių asmenų registro tvarkytoją. Paramos gavėjo statusas privalo būti suteiktas, *jeigu šių asmenų įstatuose (nuostatuose) numatyta Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatyme apibrėžta visuomenei naudinga veikla* (reikalavimas netaikomas biudžetinėms įstaigoms).

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje apibrėžti visuomenei naudingi tikslai. Juos galima suklasifikuoti į socialinius, politinius, edukacinius ir ekonominius. Visuomenei naudingais tikslais šiame įstatyme laikoma veikla tarptautinio bendradarbiavimo, žmogaus teisių apsaugos, mažumų integracijos, kultūros, religinių ir etinių vertybių puoselėjimo, švietimo, mokslo ir profesinio tobulinimo, neformalaus ir pilietinio ugdymo, sporto, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos priežiūros, nacionalinio saugumo ir gynybos, teisėtvarkos, nusikalstamumo prevencijos, gyvenamosios aplinkos pritaikymo ir būsto plėtros, autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškoms pripažįstamos srityse.

Iš čia pateiktų įstatymo nuostatų galima pagrįstai teigti, kad **Lietuvoje paramos gavėjo statusą gali įgyti visos nevyriausybines organizacijos, kurios tik atitinkamai yra suformulavusios savo įstatus.** Tai reiškia, kad ir lengvatomis naudojasi visos NVO, kurios nebūtinai vykdo visuomenei naudingą veiklą. Neretai pasitaiko, kad ir pelno siekiančios organizacijos įsiregistruoja kaip NVO siekdamos pasinaudoti lengvatiniu veiklos režimu. Valstybės įstaigos taip pat naudojasi parama lygiomis sąlygomis su NVO (plačiau, kodėl yra susidariusi tokia padėtis, aptarta antrame tyrimo skyriuje „Viešosios įstaigos kaip NVO“).

Paramos gavėjo statusas siejamas su įvairiomis mokesčių ir veiklos lengvatomis. Tačiau šis statusas neatlieka funkcijos sudaryti lengvatines sąlygas nevyriausybinių organizacijų visuomenei naudingai veiklai, nes teisė į lengvatas (paramą) suteikta tiek grupinės naudos nevyriausybiniams organizacijoms, tiek valstybės įstaigoms. Iš to išplaukia išvada, kad **paramos gavėjo statusas iš esmės neišskiria jokios organizacijų grupės, todėl nelieka prasmės sieti paramą (lengvatas) su konkrečiu statusu.**

3.4 Lengvatos paramos gavėjo statusą turinčioms organizacijoms

Paramos gavėjo statusą turinčioms organizacijoms leidžiama organizuoti samdomą darbą, gauti neapmokestinamą paramą, PVM mokesčio lengvatas ir 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio. Šios lengvatos aprašomos toliau. Lengvatos yra patrauklios ir gaunamos be didelių papildomų kaštų, todėl daugelis organizacijų Lietuvoje siekia paramos gavėjo statuso ir sistema veikia.

Parama. Pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymą paramą gauna juridiniai asmenys, turintys paramos gavėjo statusą (t. y. visos nevyriausybines organizacijos). Parama gaunama šiais būdais:

1. Neatlygintinai perduodant pinigines lėšas ar bet kokią kitą turtą (įskaitant pagamintas arba išgytą prekes), suteikiant paslaugas;
2. Suteikiant turtą naudotis panaudos teise;
3. Testamentu paliekant bet kokią turtą;
4. Kitais būdais, kurių nedraudžia Lietuvos Respublikos įstatymai ir tarptautinės sutartys.

Paramos gavėjai gautą paramą gali panaudoti savo įstatuose ar nuostatuose arba religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų kanonuose, statutuose ir kitose normose numatytiems ir Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatyme apibrėžtiems visuomenei naudingiems tikslams, labdarai (jeigu jie turi teisę ją teikti), o biudžetinės įstaigos – nuostatuose nustatytiems uždaviniams ir funkcijoms vykdyti.

Gyventojų pajamų mokesčio dalies skyrimas nevyriausybinėms organizacijoms. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatyme numatyta gyventojų teisė pervesti iki 2 proc. sumokėtos pajamų mokesčio sumos paramos gavėjo statusą turinčioms organizacijoms. Gyventojai gali kreiptis į Juridinių asmenų registro tvarkytoją dėl dalies gyventojų pajamų mokesčio pervedimo jo nurodytoms organizacijoms. Tokia parama iš esmės neturėtų būti skiriama biudžetinėms įstaigoms, išlaikomoms iš mokesčių mokėtojų lėšų, nes gyventojų, nepareiškusių valios, lėšos vis tiek patenka į valstybės biudžetą. Dėl plataus reglamentavimo parama yra pricinuama daugeliui NVO. Todėl net pelno organizacijos registruojasi kaip NVO siekdamos gauti šią paramą. Plačiau ši paramos rūšis aptariama ketvirtame tyrimo skyriuje „NVO mokesčių lengvatos“.

PVM lengvatos. Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 861 patvirtino Pridėtinės vertės mokesčio (PVM) įstatymo 5 straipsnio 4 dalies taikymo sąlygas ir ribojimus. Pagal šio nutarimo nuostatas PVM neskaičiuojamas už paramos gavėjui perduotą paramą jo vykdomai visuomenei naudingai veiklai (pagal tam tikras sąlygas).

Finansų ministerija nustatė, kad leistini tik šie paramos gavėjo išipareigojimai paramos teikėjui:

- Reklamuoti paramos teikėją. Išlaidų, kurias patiria paramos gavėjas reklamuodamas paramos teikėją, suma neturi viršyti 10 procentų šio paramos teikėjo suteiktos paramos vertės. Tačiau praktikoje sunku apskaičiuoti suteiktos reklamos vertę;
- Teikti paramos teikėjui gautos paramos panaudojimo, paramos gavėjo veiklos ataskaitas;
- Gražinti nepanaudotą paramos dalyką;
- Panaudoti paramos dalyką paramos teikėjo nurodyta tvarka.

Tai ne vienintelės lengvatos, teikiamos nevyriausybinėms organizacijoms, tačiau būtent pastarosios yra siejamos su paramos gavėjo statusu. Plačiau tiek šios, tiek kitos nevyriausybinėms organizacijoms taikomos mokesčių lengvatos aptariamos ketvirtame šio tyrimo skyriuje „NVO mokesčių lengvatos Lietuvoje“.

3.5 Kitos lengvatos

Toliau aptariama dar keletas lengvatų, kurios pagal užsienio praktiką paprastai taikomos viešąją naudą teikiančioms NVO.

Dalyvavimas teikiant viešąsias paslaugas. Viešoji nauda pasireiškia teikiant viešąsias paslaugas. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme nustatyta, kad „viešoji paslauga – valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys“. Lietuvoje valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos perka privačių juridinių asmenų paslaugas pagal Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas, tačiau NVO nėra numatyta lengvatų. Čia paminėtina, kad brandžios demokratijos valstybėse (pvz., Vokietijos

Federacijoje) laikomasi principo, jog valstybės įstaigos teikia paslaugas tuo atveju, jeigu nėra jas galinčių teikti nevyriausybinę organizacijų.

Turto panauda. Valstybės ir savivaldybių turto panauda užsienio praktikoje teikiama viešąją naudą teikiančioms NVO. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 13 straipsnyje numatyta, kad Valstybės ir savivaldybių turtas gali būti perduotas neatlygintinai valdyti ir naudotis panaudos pagrindais ne tik valstybės ir savivaldybių funkcijas įgyvendinantiems subjektams, bet ir Vyriausybės nustatytais kriterijais ir tvarka:

1) viešosioms įstaigoms, kai bent vienas iš jų dalininkų yra valstybė ar savivaldybė, kurioms atstovauja valstybės ar savivaldybių institucija, arba viešosioms švietimo įstaigoms, turinčioms Švietimo ir mokslo ministerijos leidimus (licencijas) mokyti, ir viešosioms įstaigoms, tenkinančioms visuomenės interesą muziejų sistemoje;

2) labdaros ir paramos fondams;

3) asociacijoms ir politinėms partijoms.

3.6 Paramos gavėjų kontrolė

Paramos gavimo ir teikimo teisė sukuria prievoles atsiskaityti valstybei, valstybės institucijoms suteikia teisę tikrinti ir kontroliuoti paramą gaunančius juridinius asmenis.

Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo 12 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad paramą gaunantys juridiniai asmenys privalo atskirai tvarkyti paramos apskaitą ir pateikti Valstybinei mokesčių inspekcijai metinę gautos paramos ir jos panaudojimo, savo visuomenei naudingos veiklos ataskaitą.

Pagal Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo 13 straipsnį labdaros ir paramos teikimą, gavimą ir naudojimą, kiek tai susiję su mokesčių lengvatų taikymu, kontroliuoja Valstybinė mokesčių inspekcija, kitos valstybės ir savivaldybių įstaigos kontroliuoja pagal savo kompetenciją, kiek tai numato įstatymai ir kiti teisės aktai. Nustačiusios labdaros ir paramos teikimo, gavimo arba naudojimo pažeidimų, kontrolės institucijos panaikina mokesčių lengvatas ir taiko nustatytas sankcijas.

Nors nevyriausybines organizacijas formaliai turi atsiskaityti už gaunamą paramą, tačiau dabar Lietuvoje veikia ir randasi daug paramos gavėjo statusą turinčių organizacijų ir praktikoje priežiūra bei kontrolė negali būti gerai vykdoma. Tai rodo ir piktnaudžiavimo atvejai. Skirtingai nuo užsienio šalių patirties, Lietuvoje nėra įtvirtintų atskaitingumo visuomenei ir savireguliacijos priemonių paramą gaunančioms NVO. Plačiau tokio pobūdžio kontrolės mechanizmai ir dabartinės mokesčių kontrolės trūkumai aptariami antroje šio tyrimo dalyje „Praktiniai iššūkiai“.

4. SIŪLYMAI DĖL VIEŠOSIOS NAUDOS STATUSO LIETUVOJE

4.1 Viešosios ir grupinės naudos NVO atskyrimas: siūlymai

Lentelėje apibūdinamas paramos gavėjų ir grupinės naudos organizacijų atskyrimas.

	Viešosios naudos NVO	Grupinės naudos NVO
Teisinis statusas	<ul style="list-style-type: none"> – Asociacijos – Labdaros ir paramos fondai – Viešosios įstaigos (įsteigtos ne valstybės) – Tradicinės religinės bendruomenės, bendrijos ir religiniai centrai – Valstybinės įstaigos (tarp jų viešosios įstaigos, iš kurių bent vienas steigėjų yra valstybės institucija) ir kurios įvardytos Vyriausybės nutarime (pvz., universitetai, ligoninės) – Tarptautinių nevyriausybinų organizacijų skyriai (padaliniai), kurių veikla nukreipta į Lietuvos piliečių poreikius 	<ul style="list-style-type: none"> – Bendrijos (daugiabučių namų savininkų bendrijos, gyvenamųjų namų statybos bendrijos, garažų statybos ir eksploatavimo bendrijos, sodininkų bendrijos) – Asociacijos, orientuotos į siauros grupės poreikius – Viešosios įstaigos (įsteigtos ne valstybės), orientuotos į privačius steigėjų interesus – Labdaros ir paramos fondai, orientuoti į siauros grupės arba privačius steigėjų interesus – Profesinės sąjungos – Politinės partijos ir kitos politinių tikslų siekiančios organizacijos – Kai kurios iš dalies ūkinei arba komercinei veiklai plėtoti skirtos organizacijos (kooperatinės bendrovės, ūkinės bendrijos)
Kriterijai ir reikalavimai	<ul style="list-style-type: none"> – Veiklos tikslas nėra pelno siekimas, o gautos pajamos negali būti skiriamos jų dalyviams – Siekia visuomenei naudingų tikslų iš esmės, t. y. ne mažiau kaip pusė veiklos pagal organizacijos finansinius srautus yra visuomenei naudinga – Neužsiima komercine veikla arba užsiima ja tiek, kiek tai reikalinga viešosios naudos veiklai plėtoti – Nesiekia politinių tikslų – Turi atskirą banko sąskaitą visuomenei naudingai veiklai ir atskirą apskaitos sistemą – Turi nepriklausomą nuo valdymo organų priežiūros komisiją organizacijos struktūroje – Įsteigta ir veikia ne mažiau kaip metus – Likviduojant visas turtas, susijęs su viešosios naudos veikla, turėtų pereiti kitam paramos gavėjui – Turi registruoti filialus Registrų centre 	<ul style="list-style-type: none"> – Visos kitos NVO, kurios nesiekia tapti paramos gavėjomis arba kurių veikla orientuota į organizacijos narių interesus – Neprivalo registruoti filialų Registrų centre
Statusui gauti pateikiami dokumentai	<ul style="list-style-type: none"> – Speciali forma (aprašant veiklą ir praėjusių metų finansinius srautus) – Įstatai, kuriuose numatyti visuomenei naudingi tikslai 	<ul style="list-style-type: none"> – Visos NVO, nepatenkančios į paramos gavėjų grupę, laikomos grupinės naudos NVO
Lengvatos	<ul style="list-style-type: none"> – Galimybė gauti neapmokestinamą paramą 	<ul style="list-style-type: none"> – Galimybė gauti

	<ul style="list-style-type: none"> – Galimybė gauti 2 proc. gyventojų pajamų mokesčio – Atleidimas nuo mokesčių nuo pajamų iš narystės mokesčių – Pelno mokesčio lengvata donorams – Galimybė gauti subsidijas veiklai – Valstybės ir savivaldybių turto panauda lengvatinėmis sąlygomis – Lengvatinės sąlygos dalyvauti viešuosiuose pirkimuose 	<p>neapmokestinamą paramą</p> <ul style="list-style-type: none"> – Atleidimas nuo mokesčio nuo pajamų iš narystės mokesčio – Liberalesnis organizacijos steigimas, valdymas, administravimas ir likvidavimas (plačiau žr. antroje tyrimo dalyje „Praktiniai iššūkiai“)
Atsiskaitymas už paramą	<ul style="list-style-type: none"> – Visos paramos gavėjo statusą turinčios NVO kasmet iki gegužės 31 d. turi atsiskaityti visuomenei už veiklą (išspausdinti informacinį pranešimą laikraštyje: jeigu vietinė organizacija – vietiniame, jeigu turi bent vieną filialą – nacionaliniame) – Jeigu iš paramos ar ūkinės komercinės veiklos gauta daugiau nei X Lt, reikia pateikti audito išvadą dėl NVO veiklos – Detali finansinė ataskaita mokesčių inspekcijai (balansas, pajamų ataskaita) – Turi teisę atlikti auditą valstybės kontrolė 	<ul style="list-style-type: none"> – Atsiskaitymas nariams ir visuomenei pagal įstatus – Paprastas finansinis atsiskaitymas mokesčius administruojančiai institucijai, jeigu yra vykdoma ūkinė komercinė veikla

4.2 Alternatyvi politika

Viešosios naudos Lietuvoje analizė rodo:

- NVO dažniausia priskiriamos prie viešųjų juridinių asmenų, tenkinančių viešąjį interesą. Nėra atskirta NVO teisė siekti tiek viešosios, tiek grupinės naudos tikslų, kas būdinga demokratiškų šalių praktikai;
- Paramos gavėjo statusas iš esmės neišskiria jokios organizacijų grupės, todėl nelieka prasmės sieti paramą (lengvatas) su konkrečiu statusu.
- Lengvatos ir parama prieinama daugeliui NVO Lietuvoje, todėl ribotos kontrolės ir priežiūros galimybės.

Išvardytos problemos apsunkina nevyriausybinių organizacijų plėtrą, išitvirtinimą pilietinėje visuomenėje ir vaidmens suvokimą. Toliau siūlomi trys alternatyvūs problemų sprendimo būdai.

a. Paramos gavėjo statuso panaikinimas

Paramos gavėjo statusas Lietuvoje neatlieka funkcijos sudaryti lengvatines veiklos sąlygas visuomenei naudingoms nevyriausybiniams organizacijoms, ko buvo siekiama įteisinant šį statusą. Paramos gavėjo statuso panaikinimas reikštų, kad visoms nevyriausybiniams organizacijoms sudaromos vienodos veiklos sąlygos. Tokiu atveju nebūtų teisiškai apibrėžiamos nevyriausybinių organizacijų ir valstybės partnerystės galimybės, t.y. valstybė neišskirtų ir neremtų konkrečios visuomenei naudingos nevyriausybinių organizacijų veiklos. Lengvatinės sąlygos nevyriausybiniams organizacijoms galėtų būti sudarytos tik tiek, kiek tai susiję su jų veiklos teisiniais ribojimais (pvz., draudimu skirstyti pelną, todėl atleidžiant nuo pelno mokesčio).

Ši alternatyva (paramos gavėjo statuso panaikinimas) sumažintų galimybių piktnaudžiauti, tačiau ji būtų nenaudinga Lietuvos, kurioje nevyriausybines organizacijas yra silpnos tiek žmogiškuoju, tiek materialinių išteklių atžvilgiu, o NVO tikslai ir funkcijos visuomenėje nėra aiškiai suvokiami. Nevyriausybines organizacijas būtų prilygintos verslo sektoriui ir gerokai susilpnėtų valstybinio sektoriaus atžvilgiu.

b. Paramos gavėjo statuso sugriežtinimas ir nuoseklus perėjimas prie viešosios naudos statuso

Antra alternatyva būtų paramos gavėjo statuso pertvarkymas etapais. Galutinis antros ir trečios alternatyvos rezultatas būtų tas pats, skirtųsi tik tai, kad vienu atveju pertvarkoma esama sistema, kitu – kuriama nauja sistema.

Antros alternatyvos įgyvendinimo etapai:

1. Teisės aktų koregavimas. Pirmiausia teisės aktuose (Labdaros ir paramos fondų, Asociacijų, Viešųjų įstaigų įstatymuose, įstatymų įgyvendinamuosiuose teisės aktuose) turėtų būti nustatyti griežtesni paramos gavėjo statuso kriterijai, organizacijų valdymui keliami reikalavimai, administravimas, priežiūra ir kontrolė. Šiuo etapu svarbu neišplėtoti valstybės kontrolės ir priežiūros, kuri pareikalautų papildomų valstybės išlaidų. Galimybę gauti paramą reikėtų palikti prioritetinių sričių valstybės įstaigoms.
2. Šis etapas apimtų paramos gavėjų prisitaikymą. NVO, siekiančios išlaikyti paramos gavėjo statusą, turėtų per nustatytą laikotarpį įdiegti sugriežtintus įstatymo reikalavimus ir kriterijus (pritaikydamos struktūrą, apskaitą, valdymą ir kt.).
3. Trečias etapas (galėtų būti įgyvendinamas vienu metu su antru etapu) – institucinis prisitaikymas. Pagal įstatymuose numatytus pakeitimus turėtų būti priskirtos arba pertvarkytos institucijos, atsakingos už paramos gavėjų statuso administravimą, priežiūrą ir kontrolę. Šiuo atveju, remiantis Latvijos ir Estijos pavyzdžiu, galėtų būti svarstoma dviejų pakopų statuso suteikimo institucinė struktūra, įsteigiant NVO komisiją kaip patariamąją instituciją ir priskiriant sprendimą priimančią instituciją (pvz., Lietuvos Respublikos finansų ministeriją, nes viešosios naudos statusas susijęs su mokesčių administravimo sistema, arba Lietuvos Respublikos teisingumo ministeriją, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministeriją). Atitinkamai turėtų būti peržiūrėti ir prireikus pakoreguoti institucijų pajėgumai.
4. Kitas etapas būtų lengvatų paramos gavėjams peržiūrėjimas ir papildomų įteisinimas. Svarstant lengvatas svarbu įvertinti, kad statuso gavimas paramos gavėjams turi atsipirkti. Paramos gavėjo statusas iš NVO pareikalaus papildomų administracinių ir veiklos sąnaudų (statuso įgijimas, valdymas, savikontrolė).
5. Sistemos koregavimas atsižvelgiant į pastebėtus trūkumus.

c. Teisinė ir administracinė viešosios naudos statuso reforma

Trečia politikos alternatyva – tai reforma, apimanti tokius etapus:

1. Naujų įstatymų ir pataisų, susijusių su viešosios naudos statusu, parengimas. Visos susijusių teisės aktų pataisos parengiamos iš karto, skirtingai negu antros alternatyvos atveju. Turėtų būti parengtas naujas įstatymas, reglamentuojantis viešosios naudos statusą (statuso suteikimą, praradimą, administravimą, priežiūrą ir kontrolę, sankcijas), taip pat parengtos NVO įstatymų, mokesčių, viešųjų pirkimų, kitas lengvatas reglamentuojančių teisės aktų pataisos. Atitinkamai turėtų būti skelbiamas negaliojančiu Labdaros ir paramos įstatymas.
2. Institucinis prisitaikymas. Šis etapas apimtų institucinę reformą, kurios metu nuosekliai pertvarkomos statusą administruojančios, priežiūros ir kontrolės institucijos, pagal teisės aktų pakeitimus.
3. Trečias etapas – viešosios naudos statuso sistemos išsigaliojimas, kai sukurtas institucinis darinys suteikia statusą, jį administruoja, prižiūri pagal naują teisinį reglamentavimą.

Reforma leistų sukurti darnią ir nuoseklią sistemą, nes visos pataisos būtų daromos iš karto. Tačiau tiek pasiruošimas reformai, tiek jos įgyvendinimas pareikalautų nemažų pristatymo ir

viešinimo sąnaudų siekiant parengti politikus ir visuomenę, žmogiškųjų išteklių. Tai gali sukelti ir NVO, politikų, visuomenės pasipriešinimą.

Ekspertų nuomone, mažiausia skausminga tiek teisiniu, tiek politiniu ir ekonominiu atžvilgiu būtų antra alternatyva nuosekliai pereinant prie viešosios naudos statuso. Kitas šios alternatyvos privalumas – būtų galima stebėti pokyčius praktikoje ir į juos reaguojant koreguoti veiksmus. Pertvarkant jau žinomą paramos gavėjo statusą, visuomenė ir NVO greičiau priprastų prie naujos sistemos, nors tai užtruktų ir sukeltų nenuoseklumo.

5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

1. Užsienio šalių teisėje yra atskiriama NVO, kaip privačių juridinių asmenų, teisė siekti tiek viešosios, tiek grupinės naudos tikslų. Siekti viešosios naudos yra NVO teisė, o ne prievolė, tačiau naudotis šia teise skatina valstybė. Viešosios naudos statuso įteisinimo prielaidos yra svarios politiniu, ekonominiu ir teisiniu aspektais, ypač jaunos demokratijos šalyse.

2. Atskiriant viešąją naudą teikiančias organizacijas, apibrėžiami ne tik organizacijos tikslai, bet ir naudos gavėjų skaičius ir visuomenei naudingos veiklos apimtis.

3. Tiriamose užsienio šalyse pajamų arba pelno mokesčių, PVM lengvatos, pirmumas viešųjų pirkimų konkursuose, valstybės subsidijų skyrimas, teisė įdarbinti savanorius, paramos teikėjų skatinimas teikti paramą mokesčių lengvatomis, turto panauda yra paprastai suteikiama viešosios naudos NVO. Siekiama, kad lengvatos padengtų organizacijų patiriamus statuso administravimo kaštus. Grupinės naudos organizacijos gauna gerokai mažiau lengvatų, tačiau joms yra keliami mažesni reikalavimai ir veiklos ribojimai.

4. Juridinio asmens steigėjų statusas ir jo tikslai yra nesusiję klasifikavimo kriterijai, tačiau Lietuvos Respublikos teisės aktuose jie neišryškinti. NVO paprastai laikomos viešaisiais juridiniais asmenimis, nors jų steigėjai yra privatūs asmenys. Todėl turėtų būti koreguojami Labdaros ir paramos fondų, Viešųjų įstaigų ir Asociacijų įstatymai, priskiriant NVO prie privačių asmenų. Be to, Lietuvos Respublikos teisėje nėra aiškiai atskirta NVO teisė siekti tiek privačios, tiek grupinės naudos tikslų. Tai sukelia painiavos dėl nevyriausybinių organizacijų vaidmens visuomenėje ir valstybėje.

5. Dauguma lengvatų NVO visuomenei naudingai veiklai Lietuvoje siejama su paramos gavėjo statusu. Tačiau paramos gavėjo statusas iš esmės neišskiria jokios organizacijų grupės: paramos gavėjo statusas, kartu ir lengvatinės sąlygos suteikiamos beveik visoms NVO, taip pat grupinės naudos organizacijoms, net valstybės įstaigoms. Todėl nelieka prasmės sieti paramą (lengvatas) su konkrečiu statusu.

6. Lengvatinės sąlygos daugiausia yra mokestinės ir panašios į užsienio šalių viešosios naudos organizacijoms teikiamas lengvatas. Tai, kad lengvatines sąlygas gali gauti beveik visos NVO, apsunkina priežiūrą ir kontrolę, palieka galimybių piktnaudžiauti. Be to, NVO priežiūros ir kontrolės sistema turėtų įtraukti daugiau organizacijų savikontrolės priemonių.

7. Esamos teisinio reglamentavimo problemos apsunkina nevyriausybinių organizacijų plėtrą, vaidmenį Lietuvoje. Ekspertų siūlymu geriausia sprendimo alternatyva yra pereiti prie viešosios naudos statuso nuosekliai, pirmiausia sugriežtinant paramos gavėjo statusą, numatant institucinio ir NVO prisitaikymo pereinamąjį laikotarpį ir galiausia peržiūrint lengvatas viešosios naudos NVO.